

detur duplamente primo suisse vanum scrupulum, & ineptum. Poterat enim absque scrupulo ad ordines promoueri, & ibi vxoris adulterium. Sic responderet Ioan. Andr. ibi. n.1. Anton. n.2; Cardinalis sine. Secundo responderet Ioan. Andr. & Anton. ibide, & Anch. ibi. n.2. remorditae conscientia, eò quod virginea occulta adulteratus ac proinde compenabatur adulteria. Sed hanc posterior solutionem merito rejicit Cardin. ibi, sine; eò quod non constat id extenuat, ita fundamente caret, dicere viri fuisse occulte adulterium. Ad tertium dic, quanvis non sit texus id disponens circa factos ordines, satis esse id dispositi exire circa transiit ad religionem. ut constat ex dictis, & virtutisq; enim a-

qualiter impeditur propter ius coniugale, & vbi trahitur ad religionem permititur, censetur concilii transitus ad ordines. Vt, praecedenti, in fine ostendimus. Ad quartum dic eū texum loqui, quando matrimonium est integrum, & illū sum, noluit enim ius caponicum concedere trahitum ad ordines, vel religionem coniugi, ex sola altera licentia. Secus autem eū, quando cōiūx diuerit ob adulterium alterius. Tunc enim cum liber sit ab omni coniugatione, potest libere ad ordines, aut religionem transire, perinde ac si coniugatus minime esset. Ad ultimum facio id periculum subesse, ac cum possit Deigratia tentationibus resisti, licitus est transitus ad ordines.

DISPUTATIO DVODECIMA.

Vtrum coniux innocens possit propria auctoritate ab adulterio divertere, ita ut nec in foro externo sit ei restituendus: amittatque eō ipso adulteri ius exigendi debitum: & qualis adulterij certudo ad hoc desideretur?

S V M M A R I V M .

Quo questiones disputantur. n.1. et nol. An coniux innocens possit auctoritate propria debitum negare adulterio? Referunt triples sententias. n.2. 3. & 4. Potest, quanvis adulterium sit occultum, nuncr. 5. Quid, si index principia sua excommunicatio late, innocenti re debitu reddat, an tenetur innocens obdileatum. 6. An lita diuotij pendente teneatur innocens reddere. n.7. An coniux adulteri sit priuatus iure exigendi debitum, au poris sit priuandus, atque adeo posse adire indicere, ut compellat innocentem reddere? Et an si innocens diuovium petens, ac dorem adulteri sibi applicari, defecta probationem, aut quia falsi testimonii, falsi oxe negans adulteria fuetur, sacrambat teneatur adulteria datum refutare, ac diuotio considerare. & coram indice facere adulterium remissione numero. 8. & ibi etiam remissione, accusatio adulteri ad diuotium, est mixta, & criminis nullus accidere. Solum ut argumento. m. 9. atque n.10. pot. n.9. inuenies alias summarias.

Triplicem petit disputatio prefens questionem agitandā. Prima est, an coniux innocens possit propria auctoritate debitu negare adulterio. Secunda an possit ei nō cohabitare, ac proinde diuotium propria auctoritate celebrare? Tertia, qualis notitia ad hoc desideretur?

Quæstus prima. Vtrum coniux innocens possit propria auctoritate, minimè iudicio Ecclesiæ expectato, debitum coniuge negare adulterio? Quatuor inueniuntur sententias. Prima ait, desiderari Ecclesiæ sententiam, ut possit coniux innocens debitu negare adulterio. Dicitur primo. Quia negare debitum est pena adulterij. Ut docet Glossa, porro, verb. separari, de diuoti. & probauit lib. 1. disp. 68. num. 4. in prima ratione: ergo non inferenda est nisi per iudicem. Alias enim cōiūx innocens, effector, & iudex, sibi; ius diceret in causa propria, contra l. nullas. 13. c. de Iudeis, & I. vnicam. C. nequis in sua causa iudicet, & l. 19. tit. 16. par. 3. Et confirmatur, quia est peccata coniunctionalis (ut dixi hoc lib. disp. 1. n. 4.) ea enim lego initum est matrimonium, ut seruant fidem fides seruanda

fit, sc̄us vbi alio cōiūx eam violari. Perh̄ autem coniunctionalis non debet ut ante iudicis sententiam (vt cum veriori opinione descendimus lib. 1. disp. 37. n. 4.) Secundum, quia coniux adulteri non eo ipso peccatur iure exigendi debitum, sed priuatus est (vt descendimus lib. 1. disp. 68. n. 4.) Ergo desiderari iudicis priuatus sententia. Nonchā equum est, ut ipse coniux iniuria adulterio affectus, sit iudex priuatus. Tertiū, quia lex vinclulari non applicatur ad casum particularē, nisi media iudicis sententia, cuius est merita causa discutere, & accusationem actionis, exceptio neque rei pendere. Cum ergo lex de diuortio à Christo Math. 19. lata ob adulterium sit generalis, omnēque adulterium, ac enīcios coniuges ampliatur, desiderabitur iudicis sententia, ut huic speciali adulterio accommodetur. Atque ita hanc partem tuentur. Hugo relat. ad Glos. c. finali, verb. fornicationis, adulter. Glossa dicens esse valde probabilem cap. 1. secibz. parvus. 32. q. 1. Innoc. cap. penit. 1. fine, & adiut. & ibi Anch. n. 4. Taure. e. Agathosa, fine super, verb. vñctorem. 27. q. 2. supplementum. Labris. 4. d. 33. q. vñct. 4. 2. concil. 6. & in solutione ad. 2. contra illam, & post solutionem ad. 4.

Secunda sententia perte adulterium est a notoriū, ut possit innocens propria auctoritate debitu adulterio negare. Quoniam ad negandum cohabitationem id desiderari sententia omnia (v. num. 10. & sequentibus videbimus.) Et non est maior ratio de cohabitatione, imo minor. Cum ex obligatione subiendi debiti coniugalis est utriusque cohabitandi obligatio. Sic teneat. Glossa, verb. fornicationis, paulo post proximam, & paulo ante finem, adulteri. Ibi Ioan. Andr. n. 5. Henric. n. 4. Gofredus summa, tit. de diuotij, n. 3. H. b. 1. cap. inquisitioni, paulo post principium de sententia excom. Archidi. c. in coniugio. 12. quæst. 1. num. 3. & capit. si cuius. 34. d. num. vñct. vñct. ea Glossa, ibi, iniuriam facit. Praopolit. c. ex parte n. 4. de sponsal. Monaldus summa, tit. de matrimonio, de effectu matrimonij, ad finem & vbi de diuotio. & proper quidam diuotium habet, in fin. Lex regia. 8. tit. 2. p. 4. Imo Hof. Præpos. & Monaldus prior. loco allegato, petunt adulteri ita notoriū esse, ut nullus inficiatio in locis esse possit. Ut putat, si adulteri publicè cohabitent,

Tertia sententia fatetur adulterum eo ipso definitum esse iure debiti exigendi, ac proinde exigendo peccare, aut tamen adultero exigent tenuisti innocentem reddere. Dicitur, quia duplex ius habet coniux alterum cōiūx, alterū, ut exigit, & hoc amittitur ob adulterium, alterū, ut sibi exigenti reddatur, quanvis exigentia peccet. & id non depertit adulterio admiso. Sicut prælatus delinquit, nec ius habet imperandi liquid dubium, sed culpa, nece: subditus tamē id imperanti audire tenetur. Et similiter cōiūx voto casitatis a fratribz, iure debiti perfidie caret, & poterit reus est facile, ut alter coniux perire reddatur, tenetur. Sic Ioannes de Friburgum, confessorum, lib. 4. tit. 2. q. 40.

Quarta sententia (quam verisimilē esse credo) ait coniugem inoccidentem certum de alterius adulterio, & eo ipso eximiā a debiti reddendi obligatione, nec ad id desiderari adulterium esse publicum, aut Ecclesiæ sententiam. Dicor, quoniam iure naturæ in ipso contractu matrimonij ea conditio imbibita est, ut seruant fidem fides seruerat, secus eam violanti. (ut disp. 3. n. 4. diximus,) nec id ex conventione partium, in lata mere pœna conventionalis, consurgit; sed est quasi conditio in contractu ipso inclusa: itaq; quanvis aliquæ pœna rationem subeat, respectu adulteri, quia quæsi pœnam fidei fractæ, iure exigendi priuatur, ut porius esti conditione, quæ pœna. Sicut communiter tradunt. Doctores pœnam a testatore adiusta legato, sub condicione castæ viuendi, potius conditionis naturæ, quæ pœna sequi. At conditione non seruata in pœna imbibita, alter percipiens est eo ipso liber ab obligatione fidei in pacto prælit, nec ad hanc exemptionem maliquid amplius desideratur, quæ certa notitia fidei sibi fratre. Ergo coniux innocens certò sciens sibi violatam, esse cōiugalē, fidem admissi adulterio, liber est a debiti reddendi obligatione. Secundum, quia cum res hæc, quæ est debiti negare, intra priuatos parientes, & occulēt agenda, & non publicaretur postuler, instar expulsionis à propria habitatione, non est cur notoriū delictum, judicis sententiam desideret. Tertiū, qui alia cogeneretur innocens iniurianti sibi ab adultero illatam cōdonare. Nā reddens debiti condonat (ut disp. 14. probabimus.) Et vir innocens cogeneretur damnū bigamie pati, quam cognitores adulterum incurrit.

Et ideo hanc sententiam sustinent, ex lus-
peritis, Host. c. porro. n. 3. de diuor. vbi
Ioan. Andri. n. 3. Anton. n. 12. Anchar. n. 9.
Idem Host. c. fin. n. 3. de adul. vbi Anton.
fine, Abbas. n. 6. Propositus. c. de illa, nu.
7. de diuort. Albericus in suo repertorio,
litera. M. verbi. matrimonium. 8. vers. quid
si aliquis coniugum. Ioannes de Frib. sum.
confess. lib. 4. tit. 22. q. 7. Aftenfus sum. 2.
p. lib. 8. c. 11. art. 3. q. 17. Angelus maritimo
n. 4. n. 1. Syl. verb. diuortio. q. 8. v.
bi Armilla. nu. 7. & verb. matrimonium. n.
76. Tabiena matrimon. 4. q. 4. nu. 5. Turrec.
32. q. 7. in famili. ar. 1. nu. 6. & c. seculares
33. q. 2. nu. 1. Couar. 2. p. c. 7. 5.
n. 1. fin. Gaetare per. ad limina. 30. q. 1.
4. 4. n. 26. & 42. Barba rubrica. 2. p. n.
26. ff. soluto matrimon. Et ex Theologis. D.
Thom. 4. d. 35. q. vnicna. art. 3. corpore. &
ibi. D. Bonav. art. vnicna. q. 3. Durand. q. 1.
art. 2. nu. 7. Ricard. art. 3. p. 1. 5.
n. 1. fin. Castell. art. 3. p. 1. 5.
D. Anton. 3. p. 1. 1. c. 2. 1. 5. Abulen. c. 19.
Matr. q. 72. Maior. 4. d. 1. 6. contra
priorēm conclusionē. ad fin. vbi Nicolaus
de Orbel. q. 2. 5. 2. Victor. sum. de matri.
n. 29. Sot. 4. d. 36. q. vni. art. 3. concl. 1. Pe-
trus Soto. legione. 12. de matrim. colum.
penultima. Caltro lib. 2. de legi penali. c.
4. 8. vt rigitur. Viguerius lib. institut. c. 16.
6. 7. vers. 9. impedimento. 10. Ledef. 2. p.
4. q. 6. art. 3. paulo post principiū. Nider.
in sua sum. precepto. 6. c. 4. Cordub. sum.
q. 1. 8. Vera. 3. p. speciar. 5. c. 6. 1. 2. Angles.
florib. 1. p. de matri. q. 9. de diuortio. ar. 1.
difficil. 3. Pala. 4. d. 17. disp. 3. column. 14.
fol. 199. & 2. disp. vni. col. 13. vers. si ve-
rō. forēt. Bellarm. lib. 1. de matrimon. c. 14.
9. secundum est. Henriquez lib. 11. de ma-
tric. c. 17. nu. 1. Barthol. à Ledef. dubio.
67. de matrim. conclusi. Graffia. 1. p. deci-
sionum. lib. 1. c. 8. 4. nu. 5. Ludouite. Lopez
z. p. instructorij. c. 54. de matrim. vbi de di-
uortio quod habitatione. colum. 2. Phili-
p. 1. de officio sacerdotis. tom. 1. p. 2. lib. 2.
c. 17. paulo post principiū. Emma. Sa sum-
ma. verb. diuortio. nu. 1. Man. 1. tom. sum.
2. editione. c. 2. 40. n. 4. Petrus de Ledef. de
matrim. q. 62. art. 3. notabil. 1. Vega. 1. de
mo summa. c. 13. casu. 1.

Quid autem dicendum sit, si index sub
excommunicatione late sententie, prae-
cipiat coniugi innocentis certi sciendi adul-
terium occultū alterius, quod probare ne
quid, et reddat illici debitu, non constat in
interlocutores huius sententie. Quidam e-

nim dicunt innocentē non teneri reddere
debitū adultero coniugi, donec compella-
tur per Ecclesiam: atq; ita clare sentiunt
ad id teneri, Ecclesia præcipiente. Quia
Ecclesia iustè præcipit: cum iuxta allega-
ta, & probata, illi non constat alterum co-
jugem reum adulterij esse. Sic. D. Thom.
D. Bonau. Durand. Ricardus. Aftenfus. Ioa-
nes de Friburg. D. Anto. Syl. Tabie. Tur-
recremata. Nider. præcedēti allegati. Ar-
milla. verb. matri. n. 76. Pala. 4. d. 27. disp.
3. col. 18. fol. 60. Alij licei fateantur con-
fultus esse, tunc reddere, ut vitetur exco-
municatio in foro externo: dicunt tamen
ad id minimē teneri coniugem innocentem
certū de alterius adulterio. Quoniam
præceptum Ecclesia ex falso præsumptio
non procedens, minimē obligat in consci-
entia. Sie Palud. 4. d. 27. q. 4. ar. 2. nu. 11. & d.
35. q. 2. ar. 2. n. 18. Abulen. c. 19. Matth. q.
72. in solutione ad. 4. Sol. 4. d. 36. q. vnic.
ar. 3. ad fin. corporis, vers. alia est ambigu-
itas. Castell. 2. de lege penal. c. 4. 8. vt igi-
tur. Lef. 1. p. 4. q. 64. ar. 3. paulo post prin-
cipiū. Verac. 3. p. speciar. 5. concl. 4. Petrus
de Ledef. de matri. q. 62. ar. 3. notabil. 2. Bar-
thol. 1. de Ledef. dubio. 67. de matri. concl. 3.
Vega. 1. tom. sum. cap. 78. casu. 5. Idem;
videntur sentire Hostiensis. c. porro. n. 3.
de diuortio, vbi Ioan. Andri. n. 3. Anto. n.
12. Anch. fin. Alex. de Neuo. n. 9. consu-
lunt enim, vbi excommunicetur, patien-
ter sustineat: quasi sentientes coram Deo
immunem illum esse culp. Imò Abulensis
dicte non teneri illū reddere, licet maneat
excommunicatus vñq; ad mortē. Quod idē
clarē sentit Palud. 4. d. 27. q. 4. ar. 2. nu. 11.
at enim hunc non teneri obediē, at melius
esse parere, quā semper vivere in exco-
municatione. Vnde dicunt Sotus, Ledef.
67. de matrim. conclusi. Graffia. 1. p. deci-
sionum. lib. 1. c. 8. 4. nu. 5. Ludouite. Lopez
z. p. instructorij. c. 54. de matrim. vbi de di-
uortio quod habitatione. colum. 2. Phili-
p. 1. de officio sacerdotis. tom. 1. p. 2. lib. 2.
c. 17. paulo post principiū. Emma. Sa sum-
ma. verb. diuortio. nu. 1. Man. 1. tom. sum.
2. editione. c. 2. 40. n. 4. Petrus de Ledef. de
matrim. q. 62. art. 3. notabil. 1. Vega. 1. de
mo summa. c. 13. casu. 1.

8. Quid autem dicendum sit, si index sub
excommunicatione late sententie, prae-
cipiat coniugi innocentis certi sciendi adul-
terium occultū alterius, quod probare ne
quid, et reddat illici debitu, non constat in
interlocutores huius sententie. Quidam e-

possit adire iudicem, vt ipsum reddere cō-
pellat. Atq; id dixi ibi. n. 5. licet cōtūx in-
nocens levibus in dictis, nec sufficientibus
ad diuortio celebrandū, suspicetur adul-
teriū. Quare adulteriū rogatus à iudice non
tenetur fateri sum occulta adulteriū, si
eū nec alia crimina, nisi iuridicē rogatus.
Iuxta ea quā dixi disp. 8. num. 19. fin. At
si non sit adulteriū innocentem habere suffi-
cientem sui adulterij certitudinem, vt in so-
lo conscientia diuertere possit, quanvis
probare minimē valeat, nō poterit in cō-
scientia ipsum cōpellere vt reddat sibi de-
bitū. Et si forte iudex ex falso præsumptio
ne cōpilit, tenetur ipsum à cōpilatione de-
fisore. Quoniam nolenti innocentem certo
de adulterio reddere, defisitus est ipse
omni iure. Et quamvis minimē teneatur
debitū, & bona restituere innocentem, quo-
rum amissione damnandus est, nisi falsa
feueretur (vt dixi disp. 8. num. 14) tene-
tur tamen ad suam libertatem negandi de-
bitū, innocentem renouare. Quoniam
dispars est ratio. Amisso enim bonorum
est mensa peccata, ac proinde nullo modo de-
bita, nisi media iudicis sententia: quare
canon exsistente, quanvis iniunctū impedi-
ta, non tenetur coniux adulteriū bona resti-
tuere: at quod iure exigēdi priuetur, nulla
opus est sententia, sed voluntas sola inno-
centis cōscius adulteriū sufficit. Quare tene-
tur huic minimē obstat. Tandem nō teneri
adulteriū crimen occulta fateri, nisi quā-
do iudex præcedētibus in dictis, aut se-
miplena probatione, & offensis illis adul-
terio, vt sibi constet se iudicē de crimine
interrogari (vt in alijs crimibus faten-
tur Doctores communiter) vel ex eo cō-
stat, quād accusatio adulterij ad diuortio
celebrandum, est mixta, & assimilatur cri-
minali. Ut probauit hoc lib. disp. 8. numer.
19. fine.

Ad argumenta. n. 2. proposita respōde-
tur. Ad primū cōstat solito ex dictis. n. 5.
in prima ratione. Nō enim est propriū p̄ce-
na, sed quasi cōditio imbibita in ipso ma-
trimoniū cōtractū. A confid. id esse verū
de mera p̄cna cōventionali, que ex partiū
conventione configit: secus de ea, quae
supe natura in ipso contraē ineluditur
tāq; cōditio. Ad secundū admīto antece-
dentiū negāda est cōsequentialia. Quoniam cū
hoc sit in favore innocentis, & nō per mo-
dū p̄cna, sed conditionis, satis est vt inno-
centis adulterij cōscius adulteriū iure exigē-
di priuet. Ad tertium dic antecedens eis.

verum a lege mere pecunia, & quando agitor ad pecuniam legem decretam infligendam: solius enim iudicis est eam infidere, meritis causa discutit: securi vobis non continet meram pecuniam, ut iudens pecunia credita in hoc Castelle regno, nulla iudicet iudicis sententia, quod pecuniam perditam minime soluat. Quoniam lex id concedens non est merē pecuniam, sed contra diuortio. Ut duximus lib. 1. disp. 3. num. 24.

S V M M A R I V Magistris
ob ambo lib. 1. et 2. sicut dicitur. Et dicit
An coniux innocens possit ab adulterio habitatione, propria authoritate dicente: vel referuntur, & potest. &c. significati, de diuor. que secum pugnare videtur. n. 10. o. Reforunt tres sententia n. 1. 12. & 13. Non satis est ad sic diuertendum: adulterium occultum: & aliis diuertentis conceditur restitutio coniugi spoliato, immo & predomi-
nante ante omnia conceditur restitutio, n. 1. 12. m. 1. 13. a. omnes sibi
An sit etiam tunc facienda restitutio: quod debitem coniugeale spoliato coniugium. & ibi, quid si matrimonium non sit consummatum.
An coniuge adulterio occultus, vel alia de causa recedit, & relatis minimè admittatur, possit petere restitutio coniugis a se dimisi? Et quid, si adulterio expulsus restitu-
tione non petat, explicatur. c. de Bene-
dicto. 32. q. 1. Et an vir tenetur querere vir-
orem fugientem. n. 16.
Quid si coniux quavis de causa coniuge repellet, an ipsam repellent posset restitutio
coniugis a se expulsi petere? n. 17.
Quid si coniux non agat iudicio posse virio, sed petitor, an sit ante omnia restitutus? n. 18.
Quid, si vir spoliatus replicet adulterio exceptio-
nem adulterij occulti a viro spoliante sibi. Nam: allegans simile adulterium occulti amissus viri, an sit adulteria? n. 19.
Quid, si spoliatus allegre res indicata exceptio-
nem an impediat restitutio? n. 20.
Quid si spoliatus offerat in continentis proba-
tiones adulterii, acutus? Reforunt sententia docens impediri restitutio n. 21.
Non satis est in continentis offerri probations, nisi quando facta restitutio subiecta peccati, aut danni quod reparari nequit, periculum. Et quid, si coniux certus de adulterio occulto alterius, sit iam professus, vel in sacris consuetus, vetore canitatis ligat-

tus, an sit restitutus coniugi reperenti, si ille offerat in continentis probationes? Et quid, si sit consanguinitatis gradus inter humano interdictus, aut aliud impedimentum dirimenti, & explicatur. c. litteras, de restitutio n. 22.
Quando dicantur in continentis oblati proba-
tiones? n. 23.

Endontur. c. fin. Cognitum honorum, reguli, do-
lo facit, de regulis iuris, in 6. l. 27. i. 2. p.
3. n. 24.

Vt possit taliter adulterio expelli, ita ut spoli-
atus non sit in foro exterrito restitutus, ex-
igitur ita notoriū adulteriu[m] ut nullus pro-
fus sit inficiatio[n] locu[s]. & quanto id con-
tingit? n. 25. & quid, si coniux spoliata ob-
impotentiam faveatur in iudicio se fornica-
tio[n] eadem. n. 25.

Qualiter id notoriū reimpeditur restitu-
tio, sit probandum? n. 26.

Quando temporis statio id notoriū sit proba-
dam? Et quando est notoriū iudicii, an sint
expedita probationes? n. 27.

An mulier sic expulsa possit petere restitutio-
ne, allegans simile virtus adulterium? n. 28.

Quid, si vir non diec[t]er virorum notoriū adul-
terium, sed petere diuertit, an audienda
est exceptio adulterij occulti ipsius viri,
allegata a muliere? n. 29.

An si post expulsione temeraria, eis expulsus
fornicetur notoriū, sit restitutus? n. 30.

An in re conscientia licet quod habitatio-
ne diuertere, ratione adulterij occulti? Et
quid importet dictio, liberet? 31.

An cessante scandalio id licet? n. 32.

Quid, quod matrimonium est occultum? n.
mer. 33.

Quid, si Ecclesia compellat tunc admittere? n.
mer. 34.

An coniux occulti adulterio, possit ruta configi-
tia petere se ad coniugem, qui diuertit, resili-
tus, & restitutio sibi concessa vi? n. 35.

Qualiter a culpa excusat. D. Ioseph, dum viri
ginem ob occulti adulterii suspicionem, di-
mittere voluit? n. 36.

Coxus cui collat matrimonium esse nullum, an pos-
sit propria authoritate? n. 37.

Soluuntur argumenta. Et conciliantur. 1. por-
to, & cap. significati, de diuortijs. Et endan-
tar cap. ad decimas, de restit. spoliata in
6. & cap. ex parte, de sponsal. Et impeditur
restitutio, quando eis verisimilis presumptio
in iusta possessione; ed quod ins commun-
ione illi restitut. n. 38.

Possit numer. 38. inuenies summaria que deside-
rantur.

10 **Q**uestio secunda. An quoad ha-
bitationem licet coniugi inno-
centi, propria authoritate diuer-
tere ab adulterio, ita ut adulterio
restitutionem minimè petere possit? Hac
in re aere difficultatem ingerunt. c. signifi-
cati, & c. porro, de diuor. que secum pug-
nare videntur. Nā, c. significati, ibi, si nota-
rium est materiē ipsius adulteriu[m] obvisse, ad
eū recipiendū prefatus vir cogi non debet. Ha-
beatur ob notoriū adulteriu[m] posse come-
dimitti absq[ue] spē restitutio[n]is. At c. por-
ro, ibi, si parentela est publica, & nota-
ria, atq[ue] indebet Ecclesie ea separari no-
potuit. Habentū nō licet diuertere ab
que Ecclesiē tententia, ob notoriū con-
sanguinitatem.

11 Triplex igitur est sententia. Prima sit
desiderari sententiam iudicis, ut licita sit
habitatione separatio. Doctor primus,
qua id expressè deciditur, porro, de di-
uort. vbi consanguinitas est notoria, in quo
casu si ratio virginitas, ut licet propria
authoritate diuertere ob notoriū consan-
guinitatem; ed quod cohabitando sit gra-
uissimum peccatum periculū, cū si consanguini-
ne revera sint coniugis, atq[ue] ita maritimi
niū invalidū, sit eius copula prorsus inter-
dicta. Ergo à fortiori non licet ab aliis. Tercia
tentia Ecclesiē diuertere ob notoriū adul-
teriu[m]. Cū tunc nūl sit peccatum percu-
lū scopula enim licita omnino est. Sicut
dō quoniam separatio habitationis est pri-
mā publica p[ro]p[ri]etatis, ap[er]tū publicū Ecclesiā
iudicū desiderat. Et confirmatur, quia c[on]st[it]utio
re naturae rei licet propria authorita-
te diuertere; at Ecclesiē iustū id interdic-
te poterit (ut interdictū d[icit] porro) nam cū
Ecclesiā consentiente intū sit matrimoniu[m],
quā est, ut eius dissolutor, siue quod ad
vineū, quando reperitur inuidū, siue quod
habitationem per diuortiū, cūsde[m] Ecclesiā authoritate fiat. Quoniam omnis
res per quascunq[ue] causas nascitur, per eas-
dem dissoluntur. c. i. de regulis iuris. Tandem
potest probari rationib[us] n. 3. allatis, quæ
fortius in hoc casu militat. Et iudeo hanc
parte sediment, ex Iurisperitis, Glosa, c.
porro, verb. separari, de diuor. & c. gaudie-
mus, verb. ceciderūt, de cōuersi conjugar.
& c. ex parte, verb. man[us] festa, de sponsal.
Gratia, c. siue de coniugij, s. in hoc cap. 33.
q. 2. Et videatur tenere Host. d. c. ex parte,
n. 4. super, verb. manifesta: & dicit cōmu-
nemīdē Host. d. c. porro. n. 3. Et tenet An-
ton. c. fin. n. 8. in fin. de adult. & c. porro

n. 12. de diuor. vbi Cardin. n. 3. opposit. 2.
Barba, c. ex parte, col. 4. de seculis. Turre.
c. Agathola, fin. super, verb. vxore. 27. q. 2.
Gaec[er]a repetitione, c. ad limina. 30. q. 1. q.
num. 422. Et videatur hanc sequi Frāscus
Marcus, a. p. decisionem Parlamēti Delphi-
nalis, decisionem, 33. 4. n. 2. 4. Eam enim refert
in ultimo loco, quanuis nullam sententiam
expressè decidat. Et ex Theologis, eandē
suffit. D. Thom. 4. d. 5. q. vñca, art. 3.
vbi Durandi, q. 1. art. 2. n. 7. D. Bonauentura.
vñca, q. 3. Ricardus art. 1. q. 3. Supplemen-
tum Gabrie[li], q. vñca, art. 2. concl. 1. &
6. & in solutione ad. 2. contra. 6. conclusio
nem, & post solutionem ad. 4. Abulensis
c. 10. Mart. q. 72. corp. & ad. 1. Viguerius
lib. 1. milt. c. 16. q. 7. vers. 9. imped. 10. Ca-
strio lib. 2. de lege p[ro]p[ri]etate. 4. q. 7. vñgitur.
Nider in sua summa, praep[ar]to. 6. c. 4. O.
Uardus, d. 33. q. 1. vñc[er]t. proposition. 2. Bel-
larminus lib. 1. de matrim. c. 14. q. secun-
da est. Gratia, p[ro]p[ri]etatum, lib. 1. c. 12.
n. 6. lib. 1. & n. 7. casu. 2. Et à fortiori hanc
opinione tenent omnes Doctores, quos
ne[re]rūt, afferentes ad debitum adulterio
coniugis neganda, desiderant Ecclesiē sen-
tentiam. Vnde r[es]enta hac opinione, si cō-
iunctio nōc[on]sentab[ilit]ad[em] adulterio recedat, minimè
expedita Ecclesiē sententia restitutio[n]is
ad adulterio reclamant. Atque ita docet
D. Thom. Duran. Abul. in solutione ad. 1.
c[on]f[er]m[atione] loci c[on]siderat.

Secunda tentia docet suscere ad hoc
diuortiū propria authoritatē celebrandū,
si adulterium sit notoriū. Probat ex. c.
significati, de diuor. vbi coniugi dimisso
ob adulteriu[m] notoriū denegatur restitu-
tio: ergo licet poterit adulterio notoriū di-
misi, alias ad pristinā matrimonij plenam
possessionē restitutus est. Secundū ex
c. ex parte, de Spōf[ab]ili. Quia nemini licet
virō sine man[us] festa a causa fornicationis dimis-
tare. Ergo à cōtrario sensu id licet, vbi for-
nicatio est notoria. Tertiū ex. ad de ci-
tas, de restit. spoliat. in. 6. vbi canonicos
quodā decimis spoliatis agentes ut ad pri-
stinā possessionē reuocentur, decidit P[ro]p[ri]et
tex restitutio[n]is minimè esse: subiectio[n]e
rationē, ed quod sit manifestū eas decimas
ad canonicos nō pertinere, sed ad spoliati.
Et confirmatur, quia ex eo texu eliciti
regulā generalē, Glosa, vbi verb. p[re]sumū-
tur. Francus, num. 3. notab. 6. & num. 11.
vt exceptio notoriū defectus tituli obser-
vet agenti iudicio possessorio. Tandem, quia
non posse dimitti adulterium quod habet

tationem, est ratione scandalis, quod cef-
sat, quando causa dimissionis est notoria.
Ergo tunc nullus iudicis sententia deside-
rat. Et itidem hanc sententiam sustinet
Glossa. Agathosa, verb. fornicationis. 27.
q.2. Et. c. fin. verb. fornicationis, de adul-
terio. Iam. Andr. n. 5. Anchar. n. 6. Card. n.
2. verbi. queror an vir, in fin. & dicit forte
hoc esse verius, Anap. ibi. n. 3, ver. 3. sita
fuit. Et tenet Abb. c. constitutus, n. 4. de
conuersi. coniug. &c. c. gaudemus, n. 4. & c.
de illa, n. 2. de diuor. &c. ex parte, in fine,
de sposa. svbi Alexan. de Neu, num. 10.
Prepos. d.c. de illa, n. 7. Henricus. c. literas
num. 4. de refit. s. poliar. Tiraquellus. l. fi
n. quam, verb. reuertitur, nu. 157. c. de re-
uoc. donat. Rosella, verb. diuorium, n. 12.
Angelus matrimonium, 4. nu. 1. Armilla,
verb. matrimonium, num. 7. 6. Ioannes de
Friburgo summa confessorum, lib. 4. tit.
22. que lib. 7. Brunellus de sponilibus, cō-
elut. 3. o. declaratione, 7. nu. 11. Nauar. lib. 3.
consil. tit. de conuersi. coniug. in priorie-
ditione, consil. 5, fine: in posteriori, consil.
10. num. 1. & consil. 14. fine: & summa lati-
tud. cap. 12. num. 23. fine. Gregor. Lopez. l. 2.
verb. seyendo, tit. 2. part. 4. Iulius Clarus
lib. 5. receperamus, 4. adulterium, verbi-
alia quoque; et pena. Antonius Gabriel to-
mo. l. communium opin. in mea editione,
lib. 1. fol. 21. colum. 2. verb. adulterum mul-
tiorem. Surdus de alimentis, tit. 7. q. 16. nu-
mer. 18. Et ex Theologis, Nicolaus de Os-
bellis, 4. d. 35. q. 2. 1. Victoria summa de me-
trum, au. 290. Corduba summa, quash. 138.
Vnde retenta hab opinione, contux dimis-
sus ob adulterium notorium petens restitu-
tionem, misime audire. Atq; ita docet
Abb. e. significatio n. fin. de diuort. Henr-
icus. c. literas, n. 4. de refit. s. pol. Nau. lib. 3.
consil. tit. de conuersi. coniug. in. 1. editio-
ne, consil. 6. 2. & in. 2. consil. n. 2. & cōsil.
10. nu. 1. Imd. Cou. 4. decr. 2. p.c. 7. 5. 5. n.
12. Et Enriquez lib. 11. de mari. c. 17. n. 2.
ad finem, quamvis existimat non posse
cōiungem dimitti ob notorium adulterium,
at temere facta dimissione, censem illę
denegandam restitucionem.

Tertia sententia petet ad hanc dimissio
ne iusti facienda, ut adeo notoriū sit adul-
teriu, ut nulla proflus tergiueriū cela-
ri posici, nullusq; inficiatioñi fit locus. Ex-
emplā apponit Glos. Alber. Henri. Maior.
Syl. Armill. Ioannes de Fribur. D. An-
ton. Sorus, Cour. Gaeta, Barth. L. Ledes-
ma, Enriquez, Graffis, Ludo. Lop. Vega, quos

statim referam; vt quando coniux publicè moratur cù adulteranti; quibus subscribe-re videunt Innoc. e. significati. n. vnic. initio. de diuor. & ibi Præpos. n. 4. addentes exempli. quando est notoriu facti perman-entis; ut si excent filii notoriu ex adul-terino congressu habiti. Similiter exéplifi-cant Glosa. & Couar. quando coniux est coniux per sententiā de adulterio. Vel si in iudicio coniux fassus sit sponte adul-terium. Glos. Cou. Maioris. Palud. Tabie-na. Palacios. Graffis. Ludouic. Lopez. Vel si coniux rediens inueniat vxorem profis-turā in Lupanari. Sic Turec. Palud. Palaciос. Perus de Ledesma. quos omnes sta-tim referam. Dicitur haec sententiā quia c. porro. de diuoro. damnatur diuertens à coniuge ob notoriā consanguinitatē. abs-que Ecclesie sententiā. Nō ergo quodcūq; notoriū ad hoc sufficit. Et idcirco hanc sen-tentiā tenent. ex Iurisperitis. Glos. cap. 1. verb. patronus. 2. p. 1. Innoc. e. inquisicio-ni. n. 1. de fenten. excom. vbi Hoc. initio. Ioan. Andr. n. 3. Annon. n. 12. Anchar. n. 3. vers. quid ergo. Cardin. n. vnic. vers. quid si adulteriu. Idem Innoc. e. significati. n. vnic. initio. de diuor. vbi Præpos. n. 4. Hē-ricus. n. 6. Alberic. in suo reperitorio. litera M. verb. matrim. 8. ver. quid si aliquis cō-iugum. Ioan. de Fribur. summa confessio-rū. lib. 4. tit. 19. q. 2. Sylu. verb. dieiortū. q. 8. vbi Armilla. num. 7. Turec. e. fœculares. num. 2. 33. q. 2. Catelianos in memorabi-lis iuriis. verb. vxor susceptra. Tabiena matrimonium. 4. quest. 4. nu. 5. Nata cōsl. 116. nu. vnic. Couar. 4. decrete. 2. p. 2. 7. 8. 9. num. 12. Gastar spetitione. cad limina-30. q. 1. 6. 9. num. 216. Barbosa rubrie. f. so-lito matrim. 2. p. nu. 26. Et ex Theologis. Maioris. 4. d. 3. q. 1. 6. contra prioren cō-uelionem. ad finem. Palud. 4. dist. 3. 5. q. 1. art. 4. concl. 2. nu. 28. D. Antonius. 3. p. tit. 1. c. 21. 8. 5. Sotus. 4. d. 3. 6. q. vnic. artic. 3. 2. concl. 2. Veracruz. 3. part. speculi. ar. 5. cōclu. 5. Palacios. 4. d. 27. dist. 3. colum. 14. folio. 59. & d. 35. disp. vnicica. colum. 13. vers. sive rō forte. Enríquez lib. 11. de ma-trim. cap. 17. num. 2. iuncto commento. lic-ter. I. Perus à Ledesma de matrimon. q. 62. artic. 3. fine. Bartholomäus à Ledesma de matrimon. dubio. 67. cōsl. 2. Graffis. p. cusionum. lib. 2. c. 84. num. 9. Ludouic. Lopez. 2. p. infrauct. de maria. c. 54. vbi de diuorio quoad habitationem. column. 2. Manuel. 1. tomo summa. 2. editio. c. 240. numer. 4. Vega. 1. tom. sum. 6. 12. casu.

Vnde inferunt Palud. proximè citatus, &c
Palacios. 4.d. 35. disp. vñicæ. col. 13. vers.
si vero forte, non sufficeret si vox occul-
te deprehendatur adulterio sed oportere
publicè deprehendit, putat in lupanari.
Erit ita intelligunt. I. palam. 43. 5. fin. ff. de
ritu nuptiar. dicentes in adulterio depre-
hensam quasi publico iudicio damnatam
esse. Quod si coniux adulterans nō ita no-
torie per diximus, propria innocentia au-
thoritate expellatur, tanquam temere ex-
pulsa restituatur ad primitam habitatio-
nem. Sic Ioannes de Friburgo; Albericus;
Henricus; Turrec. D. Ant. Sylva; Tabiena;
Soros; Ludovicus Lopez et de locis. Id est.
D. Anton. 3. part. 11. 9. cap. 8. 8. 5. Sylva ma-
trimonium. 10. q. 2. Tabiena matrimoniu-
m. 4. q. 9. n. 10.

Prima tamen conclusio sit. Si adulterium sit occultum, non permititur in foro externo, ut innocens propria autoritate, non expectata Ecclesia sententia, divortat ab habitatione. Quare si adulterio coniux restitutum non sit, ad habitationem quia sponsus est, restituatur, nec admittetur exceptio innocentis opposentis adulterium occultum, donec ad pristinum statum restituatur coniux dimisius, quia restitutio si sit agetur de illa exceptione, & probato adulterio diuinitus celebrabitur. Quod si in probatione descertere innocentem, cogitur in matrimonio perseverare. Atque ita hanc restitutio nem ante omnia facienda, deciditur expresse, c. x. c. in literis, e. ex conjugione, citemus cum quis, de re sit, sp. Gauia enim restitutiois quam plurimis gaudet priuilegijs, c. finali, oficio cognitio. Edocent viuentis. Imo & praeponem ante omnia restitendum esse, decidit textus, cui licet, de restituenda, & colonus, c. in fundum, ss. d. vi, & vii armata. Cuius ea est ratio: quia sine citatio ne, & ad iudicium, nulla est a sua posses sione remouens his, c. licet Episcopum, de prehendit. In 6. Et late prosequitur Menochius de recuperanda possessione, remedio, c. viii. & sequentibus, & alias rationes afferam, n. 22.

Aliquid haec restitutio non spoliat intelligunt non esse quod omnia facienda; atque ita docent Ecclesiam non debere compellere ad reddendum debitum, coniuge innocentem, quovis; causa adulterii obiecti terminetur. Sic aliqui, quos tacito nomine referunt, nec improbat Turrec. n. 2. c. 2. g. 2. Ricardus. 4. d. 33. art. 1. q. 3. Afia.

si summa. 2.p. lib. 8.tit. 11.25.3.9.17. Ve-
sum dixerunt est, restituitionem quod
omnia facienda. Quia in foro externo
extinuita spoliatio. Atq; ita habetur. c.
reintegranda, el. 1. & 2.3. q.1. q.2 sunt
Ioannis, & Eusebii Pontificum. Idem co-
stare ex literas, de relitat. spoliat. vbi tan-
quam quid speciale, ob peccati periculis,
decernitur opposita matrimonii nullitate
ob impedimenta consanguinitatis, & o-
blatis in continentia probationibus, conce-
denda esse restituitionem quod omnia,
præter coniugale debitum (vt nr. 22. dice-
mus.) Ergo extra hunc euentum, plena
quod omnia est restitutio facienda. Atq;
ita docent Albertus in suo dictionario, li-
cera. M. verb. matrimonium. 19. vers. vii. t.
Syllo. matrimonium. 10. q.5. Tabiena ma-
trimonium. 4. q.9. n.10.

Alij dicunt restitucionem non esse concedendam coniugi, quando ipse fuit propria temeritate recessit. Quia tunc non ipse recedens, sed is a quo recessit, est spoliatus. Sic & Rainierius relatus ab Archid. c. de Benedicto, 2. q. n. 1. At dicendum est, esse concedendam restitucionem coniugio remere recessenti, si postea rediens non admittatur. Quoniam ex tunc iam spoliatus intelligitur, clam possidere, q. i. a nundinas, si de acquir. possit, si id quod scilicet, fidei sit, & vi armata. Et sic ultima morta nocet. Illud, s. de peccato, & comrei vendita. Atq; ita docent Glossa, significasti, verb. materialis, de dono, & cap intelleximus verb. spontanea, de adiuto, in nocte cœliensis, n. 4. de regular. Speculatur de Sponsalibus, s. finali, n. 3. Holt, e. intelleximus, n. 3. Ioannes Andr. c. plenum, q. de donat. inter vir. & sacerdot. n. 1. & dicit significasti, n. 7. super verb. spoliata, vbi Anton. n. 6. Anchar. n. 9. Abbas. n. 17. Idem Anton. d. intelleximus, n. 12. & ibi Abbas. n. 5. Card. n. 1. opposit. 3. Anan. n. 3. Archid. de Benedicto, n. 1. 32. q. 1. Hugo ibi, Bellamerab. avnico. At sicut summa. 2. p. lib. 8. tit. 2. 3. ar. 2. q. 1. D. Anton. p. 17. 9. e. 8. fine. Syllo. matrimoniom. ro. c. 3. Joannes de Friburgo. summa confessorum, lib. 4. cit. 19. q. 2. Taberna matrimoniūm. 4. q. 10. n. 11. Gaeta repetitione, a. c. limita. 3. o. 1. q. 1. 4. n. 23. 29. Atq; idem dum est, quinam vxor ob proprium adiutarium recesserit, si enim rediens non admittatur, est restituenda nisi ita publice cuius adulterium sit, ut restitucionem impediatur: vt si publice cum adultero more

ter? Quoniam cum propter adulterium osculum restitutio non denegeretur, quoniam adulteria si oscula, si rediens expellatur, vere spoliata intelligitur. Sic Archidiacibus et Bellamera, Ioannes de Frib., Sylv. Taberna ibidem. Hac autem restitutio facta est, si ipsa viro reseedens petat restitutio nem. Erenim restitutio non datur nisi per centum super causam. 2. quest. 5. Sic Joan. de Triburgo ibidem. Tunc e. seculares. 33. q. 2. no. 2. Hinc inferatur intellectus ad d. d. de Benedicto. Dum enim ibi dicitur, liberum est marito recipere vxorem, quae ob adulterium diuerterat. Intellegitur, quando adulterium ita publicum est, ut denegetur restitutio. Ita explicitant Archid. & Bellamera ibidem. Vel secundo potest intelligi, quando ipsa mulier restitutio nem minime petit. Rursum inferatur, minime teneri vitam lege instituit, ad vxo rem querendam, qui sine ipsis vita culpa graui recessit, nec se admitti posse. Quia fugiens, & non rediens renunciatur suo fato, iuri quo habet ad cohabitacionem mutuam. Sic Sylv. matrimoniuum. ad. q. 3. vbi subdit teneri ad id viru legi charitatis, sub praecerto, vel consilio, huius bonum speraret. Non tamen explicat, quando sit praecemptum: & quando solum consilium. Sed dic tuus esse praecemptum charitatis, quando vxor non admittit adulterium: vel vir est hismissi viri reus, ac potest absit, infame nota vxorem querere, & si bi reconciliari: ac inde speratur fore, ut vxor recte vitam instituat, multisque criminibus abstineat, quorum admittendorum periculo, alias exposita esset.

Sed quid dicendum, si ipse vir vxorem
spoliat, cum domo expellendo absit; iusta
causa, sicut repetens vxorem, si ipsa redire
renuat, sit restituendus? D. Thom. 4.d.41.
in fine, in expositione litera, negat restitu-
tionem runc faciendum esse. Idem tenuis-
se Magistrum Abbatum antiqui referunt ipse
Abbas antiqui, (vt refert Panor. c. lice-
tia. n. 9. de restit. spoliati.) Idem Tabiena
matrimonium. 4.q. 9.nu. 10. Et ratio est.
Quoniam tunc vir minimè spoliatus est,
quod ad ad restitucionem petendam deside-
ratur. Sed ipsa rem sua spoliavit se possef-
sione. Addit Magister Abbas postle fiduci-
cem in hoc casu facere ex officio restitu-
tionem. Sed omnino dicendum est, cum
virum restituendum esse. Quoniam eo ip-
so quod vxorem à se expulsa repetit, &
ipsa repetenti non coniunct, tenetur spo-

latus (vt.n. præcedentem dixi.) Nec obstat, si opponatur, expellentem animo amittendi posses sionem, cum minime recuperare posse, quanvis animum recuperandi habeat, si quis vi. & differencia. si de acquir. posset. Quoniam posselio in matrimonio eo priuilegio gaudet, ut minimè amittatur solo factio, ita vt recuperari posset. Quonian tanquam accessoria matrimonio, sapientia naturam, qua est vt solo conseruari non dissoluator. Atq; ita docent Glossa, cap. literas, verbis diueritis, de restit. spoliati. Innoc. c. veniens. n. 4. de regulari. Ioan. Andr. c. literas, no. 19. p. 24, vbi Anton. n. 23, Abb. num. 9, Cardin. paulo post principium, vers. in gloria tertia. In mol. a. 11. Henricus n. 9. Bellamer. n. 90, co. col. 3 in fine. Astenis summa. 2. p. lib. 8. tit. 3. art. 2. q. 1. Lanceolorum in lit. iuris canonici. lib. 2. de diu ortijs. s. ergo nisi legitima, ver. si us manet.

Limitanda tamen est conclusio posita, aliquibus modis. Primo. o. vi spoliatus, sit ante omnia restituendus, quando agit in dictio possessorio, allegans scilicet spoliatum, & petens se restituiri enim a magistris petitorio, non statim restituetur, sed adiutori excep-
tio. Et ratio est. Quia restitutio non con-
ceditur nisi petenti (v. m. 15. dividimus.) Ita docent Glossa. Agathola, vbi quondam, 27. q. 2. Ita explicita est utrum, vbi audi-
tur exceptio vii. profisi allegantis adiutoriu-
m vxoris quia vxor non agebat pos-
sessorio, sed periorio iudicio. Et Glossa
significasti, verbis si notoriom, de diu-
rtijs, vbi Cardin. n. 2. Thom. q. 4. d. 4. in
fine, in expositione literæ. Astenis summa.
2. p. lib. 8. tit. 3. art. 1. fin. D. Anton. p.
tit. 8. & 9. 5. Syl. matrimonium. 10. q.
2. Tabiena. matrimonium. 4. q. 9. num. 10.
Nasar. lib. 3. consil. tit. de conuers. eouig.
in 1. editione. G. d. 6. num. 2. & in 2. con-
sil. 1. num. 2. Et divi etiam disp. prece-
dit. n. 6.

Hinc infurter, si vxor petat viri, quo spo-
liatus est, restituacionem, quanvis vir adul-
terii occulto vxoris allegans exceptions,
audiendum minime sit effectum restitu-
tionis impedienda: audiendum tamen est
esse, ut compensentur delicta, si cōtra hæc
exceptionem, replicet ipsa vxor obijc̄t̄ies
simili viri adulterio. Quoniam tunc una
ritus non petit vxoris restituacionem: sed
similis adiutori obiectio exceptionem elidit
probans delicta esse compensanda. Sit Glos-
sa. e. significasti, verbis nisi conflat, d. di

uort. quæ obscurè loquitur. At ita intelligit eam Abbas iliam approbans, ibi, in fine. Cardin. ibi, ad finem. Alexáder de Ne.

20 Secundo limitanda est conclusio, nisi spoliis; exceptionem rei iudicari et allegari. Tunc enim impeditur restitutio. Sententia enim notorium facit. Sc. D. Thom. ad. 41. in fine, in expositione litera. Host. summa rite de restituitione ipsolat. num. 4. vers. decimus oblat. Henricus c. literas. n. 8. de restit. spoliat. Astenis summa 2. par. lib. 8. sit. 3. ar. 2. q. 2. cap. 5. D. Anto. Sylv. Tabiena relata, nu. 18. Quod bene intellegunt. D. Thom. Host. Henricus Astenis, quando ab ea sententia appellatum minime est. Quia pendens appellatione sententia non operabitur suum effectum. At adversus hanc limitationem videtur Glosse eo. c. literas, verb. diuertitur in fine: & ita ea intelligit; & aequaliter Anton. ibi. n. 25. Dicunturque; ed quod cum sententia in causa matrimonij non translat in rem iudicatur, i. lator, de sens. & re iudic. non facit notorium. Sed bene summa eo. c. literas. n. 12. dicit haec doctrinam Glosse ut veram, quando in continentu probaretur aliquid contra ipsam sententiam: aliis in dubio statuerit sententia: et si ante litigio contestetur. Erit impeditur restitutio.

21 Tertiò limitatur conclusio ab aliquibus, nisi spoliatis offerat in contingen-
tia probatione occulti adulterij: tunc enim re-
stitutionem impediri assentur. Et potest
probari primò ex c. literas, de restit. spo-
liati, vbi coniuge diuerenti ob impedimentum
confanguinitatis, illiusq; probatio-
nes in continentia offertur, non restitu-
tur copulam coniugalem coniux spo-
liatus. Secundò ex l. finali. C. quorū bo-
norū, ibi, *Omnibus frustrationibus amputatis*: Sicut ergo manifestè textus excep-
tione, qua frustandi iudicij causa offere-
tur, ac differende restitutionis, admitten-
das minime esse. Quales non sunt, et quae
rum probatio in continentia offertur: atq;
ita admittuntur in causa, qua celeriter
desiderant. I. si è a quo, ff. vi in possesso
ne legat. Et conferunt ad hoc quam plura
specialia, qua probatio in continentia
oblata affert Menochius de recuper. pos-
ses. remedio. l. q. 21. n. 240. & sequentibus:
et de retinenda, remedio. q. 25. n. 673.
& sequentibus. Tertiò ex regula dolo fa-
cit. q. 29. de regul. iuris, in. 6. vbi dol facies
appellatur, qui petiri dicit, quod restituturus

est. Quart. ex.l.27.tit.2.par.3.ibi, Fueras
ende si aquél que demandase el señorío de la
cosa, quisiese ante mostrare que era suya, lue-
go en dientes antes de ser oydo, y librado,
que el otro que demandase la tenencia. Atq;
ita docent ex Theologis.D.Thom.4.d.35
q.vniqa;ar.3.vbi.Bonauar.unico.q.3.
Durandus.q.1.ar.2.n.7.Ricardus.art.1.q.
3.Abulenfis.c.19.Matth.q.7.z.D.Anton.
z.p.1t.1.c.2.1.5.Sotius.4.d.36.q.vniqa;
ar.3.concluse.2.fin.Viguerius lib.in-
tit.c.16.s.7.vers.9.impedimento.10.Ve-
tracuz.3.p.plicari.art.1n probacione ter-
tia prima conclusionis.Et ex Utrisperitis
Holliensis summa, tit.de diuox.n.7.vers.
dicas. Albericus in suo dictionario. litera
Miverb.matri monium.8.vers. quid si al-
quis coniugum. Astenfis summa. 2. p.lib.
8.tit.11.art.3.q.17.8t.33.artic.2.inicio
Sylm.verb.diuoxim.8.Armillia .verb.
matrimonium.nu.76.Tabienna matrimon.
4.q.4.n.5.Gaeta repetitione.e.ad limina
30.g.1.tit.4.n.216.

Ceterum iure optimo ab hac limitatio
ne recedit Coar. 4. decret. 2. p.c. 7. 5. n.
12. illam improbans, & dicens pertinet re
stitutionem non obstat ut quod omnia
restituatur, exceptio enim adulterii non no
torij, quia tamen alter obijcies offerat statim
paratas probationes. Probatur primo, quia
e. literas, de relijs spoliatis, tanquam quid
specialis statutarij, in impedimento disme
tit, ut confanguntur ita, vxorem spoliatis
minime esse restituendam quoad carnalē
copulā, si in continuis probationes co
fanguinatores offerantur, ob periculum pec
cati mortalis, quod admittet et cōix sc̄ies
in impedimento, & reddēs debitum. Cū
engo in præsentī non subficit periculum,
nec aliud ex carnali commixtione, conce
denda est omnimoda restitutio, licet mari
tus spoliatis offerat in promptu probatio
nes. Argumento ex l. Ius singulare, ff. de
legib⁹. Et confirmatur, quia e. e. literas,
non obstantib⁹ probationibus in coni
uenti oblati, restituuntur comixi spoliatus,
quoad habitationem, & reliqua omnia,
dempta carnalē copula, in qua sola subficit
periculum peccati. Ergo cum in præsentī
id periculum non ait, restituendus est om
nino coniux. Secundo ex l. C. si per vim,
vel alio modo ibi. Sine illa cunctatione re
stitutur. Et l. si quis ad se fundum, ibi.
Eadem protinus restituta. C. ad. Julian⁹,
de vi, tñ enim sine cūstatione, si protinus
est facienda restitutio, non poterit: mo

mento temporis res ipsa detineri. Tertio, quia spoliator semper delinquit, donec restringat; & idem oili purget delictum, restituto non debet audiri circa proprietatem, & frequens, de restituere spoliat. in. 6. Ecce confirmatur, quia in spoliante odium, inducum est, ut statim possessionis restitutio fiat. I. si quis in falso. C. unde vi. et eum qui, de preben. in. 6. & docet Menochius de recuper. posse remedio. i. m. 4. 139. & sequentibus. 248. 3. 10. 3. 18. Ferretus cons. 13. nu. 2. & conf. 20. 3. fine. volum. 1. Lancelotus inst. iuris canonici, lib. 2. tit. de diuortio. ergo nisi legitima, verb. restitutio. Hinc infertur audiendos non esse quodam, quos referi ipsi Menochius Innocentius III. edita, de restituere spoliat. dicentes quando gradus consanguinitatis sunt diuina lega prohibiti, denegandam, esse restitutio nem quodam debitum coniugale: secus quando sola lege humana. Differuntque rationes, eam assignant: quoddam in priori casu, citrinis gradibus Ecclesia dispensare nequerat, subiecti peccati periculum, si reddatur debitu. Quod in posteriori casu deficit. Quoniam Ecclesia censetur in illis dispensare (prout potest) quando concedens restitutio nem coniugi dimisso, compellit diuertentem, ut reddat debitum: quam sententiam suffinet etiam Ripa. 1. naturaliter. n. 8. tit. de acqui. poss. & videtur subscripte. D. Thom. 4. d. 4. in fine, in expositione literarum, dum casum hunc explicat, quando gradus consanguinitatis sunt diuina lega interdicti. Ceterum dicendum est, idem, sive diuina, sive humana lega gradus illi consanguinitatis interdicti sunt. Quia in vitro: enetu peccat lethaliiter coniux, qui Ecclesia precipiti reddit debitu, si consanguinitatis sit conscius. Tum, quia Ecclesia non cogit ad restitucionem, precipita: reddere debiti, quasi in impedimentoo dispensans: sed ex iure ligantum, restituens ad pristinam possessionem integrę, ea iniuste spoliatum. Tū etiam, quia non satis est dispensare in eo impedimento, ut licita esset copula, nisi denuo accedenti viri; coniugis cōfensus, matrimonium illud celebraretur. Unde dum textus, d. c. literas, dicit denegandam esse restitutio nem quodam debitum, oblatis in continenti probationibus consanguinitatis maximam diuina lega prohibita: non accipitur, maxime, pro tantum: sed in plenitate: ut explicet casum in quo subest minor difficultas, denoter idem esse, quando lege humana interdictur, in quo maior possit esse dubitandi ratio. Atq; ita documentum. 1. 16. 2. 6. volum. 1. Plotius tract. de inclem. iurando. §. 46. n. 1. fine. Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 5. n. 9. Gregor. Lopez. 1. 27. verbique le entreagasse, tit. 2. p. 3. Minchaelius referens, in controver. illus. lib. 2. c. 88. n. 2. Antonius Gabriel tomo. 3. com.

art. 2. q. 5. casu. 6. Atq; ita idem credo esse dicendum, quoniam sequitur, opponitur quod. eunq; aliud, impedimentum dirimens, & offeruntur in continenti probationes: (An vero idem locum habeat, quando allegatur importunitas dixi lib. 7. disp. 112. a. nu. 11.) tū enim restitutio est facienda quodam reliqua, praeter carnalem copulam. Quia tunc est peccatum mortale copula consensualis in eo coniuge, qui conscius est impeditimenti. Atq; ita militat proorsus eadem ratio, que in consanguinitatis impedimento. Et idem dicendum existimat, si coniux allegans adulterii occulti exceptionem, & illius probationes in continenti offens, sit iam professus, aut in sacris constitutus, votio ve casitatis ligatus. Est enim restitutio concedenda quoad cetera, excepta carnali copula. Quia cum talis coniux conscius adulterii non possit ab ipso peccato mortali reddere debitum, impediti voto, quod omnino fuit validum (v. diximus hoc lib. disput. 9. n. 34. fine). Sireflittetur: coniux dimisus quoad copulam, subiectus peccati periculum. Quae estratio decisionis, d. c. literas. Et tandem in profus dicendum est, quoniam ex restitutio nata (equitur damnum quodcumq; irreparabile: tunc enim probationibus in proprio paratis differenda est. Quod multis ciatis probat Menochius de recuper. posse remedio. 1. nu. 115. & 308. & sequentibus Alexander. 1. naturaliter. §. nihil commune. n. 20. ff. de acquir. posse. Gregorius Lopez. 1. 27. verb. que le entreagasse, tit. 2. p. 3. Ex quo infertur sententiam. n. prae denti relata, vt sci. icet, quando coniux offert in continenti probationes adulterij occulti, si differenda restitutio quoad carnale commercium, ea facta quodam reliqua, iuxta decisionem, d. c. literas, esse veram, quando vxor esset adultera, & vice versa recessisset. Quoniam si vxor restitutio tunc quoad carnale commercium, incurrit vir damnum irreparabilem, nimurum, irregularitatem bigamiae: nisi iam bigamus esset eadē specie bigamiae. Ut quia illa post aliud adulterium cognoverat: vel non virginem illam duxerat. Cum enim sit eadem bigamiae ratio, nullam nouam irregularitatem contrahit, nec ea circumstantia est necessaria explicanda in dispensatione impietatione. Sicut qui saepe accedit ad sororem illius, quam ducre vxorem vult, non tenetur explicare in dispensatione, multipliciter accessum. Quia eadem est af-

sinitatis ratio. At si nouam bigamiae speciem incurreret: vt quia prius duxerat alia corruptam, vel bis matrimonium inierat, credo similiter restitutioem differendam esse. Quia cum illa noua species sit expli canda, sicut & noua afinitas, vel consanguinitas, redderer multo difficilem dispe sationem, atq; ita vir incurreret damnum, quod reparari nequit.

Quod si roges, quando dicantur probationes in continenti oblate, ut impediatur restitutio quoad carnale commercium, in casu periculi peccati, aut damni irreparabili, iuxta. n. prae denti dicta. Id certum est, non desiderari habere statim secū probations, quod vulgo dixi soleat, *Teneras en el seno*: tunc fatus esse, ne longa dilatations perantur, fed infra breve tempus exhibeat. Quod colligentes ex eo textu, docent Antonius literas. n. 14. de restit. spoliat. & ibi Abb. n. 6. Immola. n. 10. At in taxanda haec temporis mora, nimurum, quan tum debet esse, dicitur. Doctores. Arch. §. q. 1. in principio. n. 5. dixit eam esse tridui. Alij vero dixerunt eam esse octo dies. Dicunturque decisione, c. soleat, versi in prima, de sent. ex com. in. 6. quæ id minim probat, sed quod dicemus. n. 27. (Sie Host. summa tit. de diuortijs. n. 7. vers. di cas. Albericus in suo dictionario, liter. M. verb. matrimonium. 8. vers. quid si aliquis coniugum. Astenensis summa. 2. p. lib. 8. tit. 3. art. 2. initio. Sylva verb. diuortium. q. 8. Sabiena matrimonium. 4. q. 4. n. 5. Armilla, verb. matrimonium. n. 76. Gaeta repert. c. ad limina. 30. q. 1. §. 4. n. 2. 16. Sed frequenter, ac verior Doctorum sententia habet, in continenti dici aliquod breve temporis spatium arbitrio, iudicis taxandum. Si enim exceptio obijceretur, ad cuius discussione necesse foret testes examinare, vel instrumenta antiqua producere, super quorum veritatem disputandum est, non possent dici probationes in continenti oblate. Sic alij citatis tradit Menochius de arbitrio lib. 2. centuria. 1. casu. 12. n. 4.

Nec obstant textus in contrarium adducti. n. 21. ad probandum restitutio nem semper differri probationibus in continenti oblate. Quia c. literas, procedit ratione periculi peccati. Ut probauit. n. 12. Et lex illa finalis procedit quando agitur de adipiscenda possessione, teste Gloss. capit. 1. verb. contentionem, de restit. spoliat. tū enim obstant probationes in continenti oblate. Ut multis relatis tradit Menochius.